

Voimmeko koskaan syödä pelkkiä symboleja?

PERTTI HEMÁNUS

Niin politologinen kuin journalistinen keskustelu ovat viime aikoina yhä kiihtyvällä vauhdilla kiinnittäneet huomiota samaan ilmiöön: siihen että ns. näytteillepanon merkitys politiikassa kasvaa.

Kun asian sanoo niin varovaisesti kuin sen sanoin (»merkitys kasvaa»), kukaan ei väittäne vastaan.

Usein kuitenkin tuo taatusti trendien mukainen väite esitetään paljon vahvempana (tyyliin »näytteillepanosta on tulossa tai jo tullut ainoa tärkeä asia politiikassa»). Tällöin on syytä olla valpas.

Eksplisiitisti tai implisiitisti on tullut tavaksi sanoa, että näytteillepanon myötä julkisuudesta on tullut yhä enemmän politiikkaa määrävä tekijä. Jo tämän väitteen oikeellisuutta sopii kysyä. Eikö julkisuus ollut perin tärkeä esimerkiksi jo Suomen ensimmäisissä yksikamarisen eduskunnan vaaleissa? Eikö tarvittu julkisuutta sellaisten sosiaalisten prosessien synnyttämiseksi, joiden tuloksena mm. köyhä kansa meni vetämään punaisen viivansa?

Edelleen: J.K. Paasikivi, viimeinen televisiota edeltäneen kauden presidenttimme, ei liene harrastanut näytteillepanoa sanan modernissa, saati postmodernissa (sic!) mielessä, mutta eikö hän täysin mitoin käyttänyt hyväkseen julkisuutta saadakseen kansalaiset vähä vähältä ymmär-

tämään ja hyväksymään paremmin hänen ulkopoliittisen linjansa?

Toisaalta: eivätkö vuoden 1988:kin presidentinvaalien tuloksiin ilmeisesti olennaisella tavalla vaikuttaneet myös monet muut tekijät kuin 'pelkkä' julkisuus, josta taas näytteillepano on vain osa?

Yritän seuraavassa havainnollistaa ajattelua-ni muutaman sitaatin ruotimisella.

*

Politiikka-lehden 4/1988 pääkirjoituksessa Poliitiikan henkilöityminen ja presidentinvaalit Kyösti Pekonen esitti kiintoisan ajatuskulun, josta reagoin yhteen ainoaan, kuitenkin mielestäni tärkeään kohtaan.

»Karismaattisessa politiikassa henkilö, imago ja asiat eivät ole toistensa vastakohtia vaan pikemminkin toistensa täydentäjiä.» Pääkirjoituksesta ei löydy selviä perusteluja sille, miksi ne eivät voisi olla myös toistensa vastakohtia.

Seuraava esimerkki on tekaistu mutta mahdollinen. Poliitikko NN on entinen ulkotyöläinen. Hän tekee/teettää itsestään imagon, jolle on tunnusomaista ulkotyöläisen ahavoitunut iho ja karkeapiirteiset kasvot (mutta samalla älykkäät silmät mikä ei kuulu tähän asiaan); siinä mm. hänen vaalijulisteensa idea. Kuitenkin hänen harjoittamansa politiikka on epäedullista sille huonevalle osalle Suomen kansaa, joka yhä tekee fyysisesti raskainta (ulko)työtä.

»Joka tapauksessa imagot eivät ole väistämättä triviaaleja. Niissä ja niiden välityksellä perustavanlaatuisia poliittisia kysymyksiä asetetaan ja väitetään», Pekonen jatkoi.

Pääkirjoituksesta ei löydy selviä perusteluja sille, miksi imagot eivät voisi olla myös triviaaleja ja miksi niissä ja niiden välityksellä ei manipulaatiivisesti voitaisi pimitää politiikan 'kuluttajilta' perustavanlaatuisia poliittisia kysymyksiä.

*

Eero Silvasti kirjoitti kolumnissaan Ehdokkaat Helsingin Sanomissa 20. 1. 1988 mm.:

»Politiikan symbolinen ulottuvuus on yhä olemassa. Ehkä se juuri nykyään on ainoa tärkeä ulottuvuus?»

Silvasti ei tee täysin selväksi, ajatteleeko hän itse noin vai arveleeko hän monien ihmisten — ei ehkä kuitenkaan hänen itsensä — ajattelevan noin. Kun lainatun lauseen lukee kontekstissaan, myös edellinen tulkinta on täysin mahdollinen.

Kyseessä on siis se sama Silvasti, joka on tullut tunnetuksi linkolalaisen kiihkeänä ympäristönsuojelijana, se sama Silvasti joka kirjoituksissaan tuntuu uskovan ekokatastrofin väistämättömään tuloon. Ja ekokatastrofi taas on perusluonteeltaan aivan muuta kuin symbolinen ilmiö.

Silvastille on helppo vastata. Poliitiikan symbolinen ulottuvuus ei voi olla ainoa tärkeä niin kauan kuin meidän ihmisten on päivittäin syötävä. Syöminen olkoon tässä esimerkki ilmiöstä, jolla toki on symbolinenkin puolensa — on eri asia syödä Chateaubriand Tampereen Rosendahliissa kuin hampurilainen kioskilla — mutta joka on myös kaikkien symbolien ja diskurssien tuonpuoleista konkreettista materiaalista todellisuutta. Itsensä vaatettaminen on analoginen ilmiö syömisestä, asuminen samoin. Niin ikään sitä ovat turvallisuus- ja ympäristöilmiöt kilpavarustelusta jo mainittuun ekokatastrofin uhkaan saakka.

Aina on tarpeen ruoskia yhteiskuntatieteitä elämälle vieraudesta. Journalismi ei välttämättä ole sen realistisempaa.

*

Viimeinen sitaattini on Markku Kosken kolumnista Poliitiikan viihteellistyminen — pinnallistumista vai tosi demokratiaa (Uusi Suomi 16. 1. 1988):

»Brechtin mukaan me nautimme nimenomaan ristiriidoista ja asiallinen politiikka yrittää juuri peitellä ja vähätellä ristiriitoja, maalata niiden päälle harmaan tai kiiltävän pinnan.»

Kontekstista käy ilmi, että Koski tarkoittaa »asiallisella politiikalla» asiakysymyksillä operoimista, vastakohtana viihteellinen politiikka joka on juuri tuota paljon puhuttua näytteillepanoa.

Koski on mielestäni täysin väärässä: suhde on päinvastainen kuin hän kirjoittaa. »Asiallinen politiikka» pystyy ainakin periaatteessa tuomaan esiin ristiriidat paremmin kuin sen vaihtoehdot, ja tässä mielessä esim. juuri Brechtin oma teatteri on »asiallista» — itsehän hän korostaa realismia. Se taas, mikä vuoden 1988 presidentinvaali»taistelussa» oli tyypillistä näytteillepanoa, häivytti pois suomalaisen yhteiskunnan syvät pinnanalaiset ristiriidat sellaisina kuin arvelen niitä olevan. Tuo »taistelu» teki vaaleista ensi sijassa miellyttävyysskilpailun. Harva kysyi miksi presidentin pitäisi olla nimenomaan miellyttävä.

*

Lopuksi ehdotan että suomalaiset politologit, sosiologit ja tiedotustutkijat ottaisivat tässä vain pinnallisesti luonnostelemani kysymykset vakavaan tarkasteluun. Mahdollisten laajojenkin projektien alkua voisi olla yhteinen seminaari.

Mutta sen tulisi olla trendien vastainen. Sinne olisi kutsuttava myös alustajia, jotka yleisöään suoraan silmiin katsoen kysyisivät:

Voimmeko koskaan syödä pelkkiä symboleja?